

ГРИГОРИЈЕ СИНАИТ: ВЕОМА КОРИСНО ПОГЛАВЉЕ О МАШТАЊУ, САЊАРЕЊУ И О ПРЕЛЕСТИ

Више свега чувај ум свој од свих представа које ти се буду јављале за време молитве. Треба одбацити свако сањарење, јер св. Оци нам заповедају да за време молитве чувамо ум свој од свега што није молитва да не би само пали у прелест. Молећи се, ум се мора налазити у стању потпуно истинитом. Маштање, ма како дивно и примамљиво оно изгледало, будући произвољна творевина самог ума, изводи ум из стања божанске истине и уводи га у стање самообмане и обмане (прелести). Један човек, богомољац доспео је у велике духовне невоље зато што је практиковао погрешан начин молења. Ево у чему се он састојао: када су тог богомољца довели једном искусном старцу, калуђеру да се исповеди, упита га старац одмах: "Како се молиш?"

- Кад се молим Исусу Христу, ја замишљам њега распетог на крсту, или као да Он стоји на облаку и слуша моју молитву. Сем тога, стварам себи и друге слике: кад се молим Богородици, или којем другом свецу ја замишљам њихов лик у машти па им се обраћам речима молитве као да су предамном.

Ето то је овај неискусни богомољац исповедио старцу. За време молитве треба поступати управо супротно: ум треба што брижљивије чувати слободним од виђења. Треба одбацити све слике и прилике које би се оцртале у нашој уобразиљи, будући да ум у молитви претстоји невидљивоме Богу Којега никаква тварна слика ни вештествено обличје не може претставити.

Виђења створена маштом, ако их ум допусти себи у молитви, постаће непрозирна завеса и преградни зид између ума и Бога. "Они који у току својих молитава никога и ништа не виде - виде Бога" (Мелетије Исповедник). Исто тако осећања створена уобразиљом могу бити узрок пада у обману. Ко сам себи ствара слике Раја, светаца и ангела, те се узбуђује и диви таквој творевини маште убрзо ће осетити неку врсту насладе у души и по телу. То је последица брже циркулације крви која узбуђује чула, делује на тело и, сходно ствара одређено душевно расположење. Таква настада је телесне, чулне природе, и онај који мисли да је то духовно дејство молитве, већ се налази у самообмани и прелести. За време тих осећања веома често се јавља смех (тј. напад смеха), високоумље и утанчана таштина. Насупрот томе прави плод истинске молитве је плач, скрушеност и сагледавање свога ништавила. Светитељи су имали виђења истинита, и осећања радости и усхићења, али су она била духовне природе, а не чулне и маштарске. Сви свети оци који су описивали подвиг молитве забрањују не само стварање маштарија по сопственој вољи него и саглашавање воље и осећања с маштаријама и

привиђењима која нам се могу указати неочекивано и независно од наше воље, што се зна догодити у молитвеном подвигу, а нарочито у безмолвију. Све ово речено представља суштину Григоријевог учења о прелести које се налази у "Добротољубију".

- Нипошто не прихватај - вели преподобни Григорије Синаит - ако што угледаш било чулним очима, било умом, било ван себе, било унутар себе, па ма то био лик Христов, или анђелски, или светитељски, или каква светлост. Буди пажљив и опрезан - нипошто не прихватај ту појаву као истиниту, не обраћај на њу никакве пажње нити ступај у разговор с њоме. Немој дозволити себи да поверујеш чему било, немој са свачим да саосећаш и да се саглашаваш, немој брзо да се повераваш виђењу чак и кад би било истинито и добро. Боље остани хладан и туђ према виђењу и стално чувај ум свој од слика те врсте. Не дај му да изнутра, из себе самога, ствара икакве слике, нити да остави у њему свој отисак каква слика споља. Ко угледа нешто мишљу или чувством, макар то било и од Бога, и брзо прихвати виђење, тај лако пада у прелест или, у крајњој линији, обелодањује своју склоност и пријемчивост за прелест јер брзо и лакоумислено усваја виђења и јављања. Почетник је дужан да обрати сву своју пажњу само на срдачно делање (а то значи чврсто везивати ум уз речи молитве пропраћајући то скрушеношћу срца) и да једино то сматра непрелесним. Друго пак нешто (као виђења и духовна усхићења) не треба да прихвата док не досегне бестрашће. Бог се не гневи на онога ко, чувајући се прелести и с крајњом обазривошћу пазећи на се, одбаци какво од Бога послано виђење, не размотривши баш најбрижљивије појаву. Напротив, Бог ће таквога похвалити за његову благоразумност". За онога ко се бави молитвом Исусовом и уопште молитвом потпуна и најбоља заштита од прелести јесте онај вид смирења што га зову плачем. Затим вежбање у самоукоравњу, самогрдњи и памћењу својих греховних падова и саплитања, и најзад - молитва Господу о избављењу од прелести.